

## PAPER DETAILS

TITLE: Türk Edebiyatında Orta Asya'dan Söz Eden İlk Roman: Gönül Hanım

AUTHORS: Mümine ÇAKIR

PAGES: 247-262

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/253901>

## Türk Edebiyatında Orta Asya'dan Söz Eden İlk Roman: Gönül Hanım<sup>1</sup>

Mümine ÇAKIR<sup>2</sup>

### Özet

Orta Asya'da kurulan Türk devletleri, her zaman için Türk şair ve yazarlarının dikkatini çekmiştir. Ata yurdu olarak bakılan bu coğrafya zaman zaman edebî eserlere konu olmuştur. Özellikle milliyetçilik akımının etkisiyle millî bir devlet kurmak isteyen ve büyük Turan özlemi çeken Türk aydını, gidip görme imkânı bile bulamadıkları Orta Asya Türk topraklarını Anadolu Türklerine tanıtmak, kökenlerinin nereden geldiğini hatırlatmak üzere eserler oluşturmuşlardır. İşte bu edebiyatçılardan Ahmet Hikmet Müftüoğlu Gönül Hanım isimli tezli romanında Türklük bilinci oluşturmak amacıyla bir roman kurgusu içinde Ata yurdunu ve Göktürk Abidelerini okuyucularına tanıtmış, ayrıca Batı dünyası seviyesine ulaşmanın yollarını kahramanlar aracılığıyla göstermiştir. Biz bu çalışmamızda Türk Edebiyatında Orta Asya'dan bahseden ilk roman olma özelliği taşıyan bu romanı tanıtacak ve romanda yazarın Orta Asya topraklarına, Türk dünyasına, Türk birliğine ilişkin görüşlerini roman inceleme metodunu kullanarak ortaya koyacağız.

**Anahtar Kelimeler:** Gönül Hanım, Turan, Orhun Kitabeleri, Altay, Türk Dünyası

### The First Novel in Turkish Literature Mentioning Central Asia: Gonul Hanım

### Abstract

The Turkish states founded in Central Asia have always attracted the attention of Turkish poets and authors. These lands accepted as the fatherland have been subject to literary works from time to time. Especially, The Turkish intellectuals that want to establish a national state and yearning the Great Turan with the effect of nationalist movement had produced various works to introduce the Central Asian Turkish lands to Anatolian Turks and to remind them where their roots come from even they had never been to those lands. Here one of these literati is Ahmet Hikmet Muftuoglu. In his thesis novel Gonul Hanım; he introduced fatherland and Gokturk monuments to his readers within a novel fiction in order to create awareness of Turkishness and also pointed the ways to reach to the level of the western world through the heroes. In this article, we are going to introduce this work which is the first novel in Turkish literature mentioning Central Asia and put forth the ideas of the author related to Central Asia, Turkish world and Turkish union by using the novel analysis method.

**Keywords:** Gonul Hanım, Turan, Orkhon Inscriptions, Altai, Turkish World

<sup>1</sup> Bu makale, S. S. Surazakov Adına Bilim Araştırma Altayistik Enstitüsü tarafından Gorno Altaysk'ta 26-30 Haziran 2012 tarihinde düzenlenen Değişen Dünya Görüşünde Altayistik Şartlarının Esas Eğilimleri, Milletler Arası Bilim-Uygulama Kongresi'nde sunulan bildiri metninin tekrar düzenlenmiş ve genişletilmiş şeklidir.

<sup>2</sup> Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Çankırı-TÜRKİYE  
E-posta: mcakir1915@hotmail.com

## Giriş

Türk Edebiyatı'nda milliyetçilik akımlarının etkisiyle oluşan Millî Edebiyat dönemi, Türklerin Orta Asya'ya yönelmelerine vesile olmuştur. Millî bir devlet kurmak isteyen ve büyük Turan özlemi çeken Türk aydını, gidip görme imkânı bile bulamadıkları Orta Asya Türk topraklarını Anadolu Türklerine tanıtmak, kökenlerinin nereden geldiğini hatırlatmak istemiştir. O dönemde yeni keşfedilen ve yabancılar tarafından dünyaya tanıtılan Göktürk Kitabeleri Anadolu Türkleri tarafından bilinmemekteydi. Göktürk Kitabeleri ve bu topraklara duyulan ilgi, Türk edebiyatçıların çeşitli eserler ortaya koymaya sevk etmiştir. Bu dönemde Türk milliyetçiliğini, Turan ülküsünü işleyen şiirlerin yanında romanlar da yazılmıştır.

“Milliyetçilik hareketlerinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan milliyetçilik ideolojisi de, Millî edebiyat döneminin temel anlayışını oluşturur. Aslında bu ideoloji, daha Tanzimat döneminde bir kültür hareketi olarak başlamış, Millî edebiyat döneminde de sistemli ve şuurlu bir şekilde edebiyatta işlenmiştir. Sade dille kaleme alınan bu dönemin romanlarında Türk milletinin maddî ve manevî değerleri ön plana çıkartılmak istenmiştir. Türk'ün dil, din, tarih, gelenek... gibi kültür unsurları ve bu unsurların ortaya koyduğu Türk yaşam tarzı, yaratılan millî tiplerle romanlarda işlenmiştir.”<sup>3</sup>

İşte bu edebiyatçılardan birisi olan Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Gönül Hanım isimli tezli romanında Türklük bilinci oluşturmak amacıyla bir roman kurgusu içinde ata yurdunu ve Göktürk Abideleri'ni okuyucularına tanıtmış, ayrıca Batı dünyası seviyesine ulaşmanın yollarını kahramanlar aracılığıyla göstermiştir. Bu çalışmada önce kısaca yazar hakkında bilgi verilecek, daha sonra Türk edebiyatında Orta Asya'dan bahseden ilk roman olma özelliği taşıyan Gönül Hanım romanı tanıtılacak ve romanda yazarın Orta Asya topraklarına, Türk dünyasına, Türk birliğine ilişkin görüşleri, Türklerin birliği ve kalkınması için önerileri üzerinde durulacaktır.

### Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun Hayatı

Ahmet Hikmet, 3 Haziran 1870'te İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Dedeleri Moralıdır. Uzun yıllar Müftülük yaptıkları için ailesi Müftüoğlu adını taşır. Ahmet Hikmet yedi yaşında iken babası Yahyâ Sezâî Efendi'yi kaybetmiştir. İlk mektepten sonra Aksaray'daki Mahmûdiye Vakıf Rüstiyesi'ne ve Soğukçeşme Askerî Rüstiyesi'ne gitmiş, hariciyeci olma isteğiyle Galatasaray'a devam etmiştir. Edebiyata ilgisi burada başlamış, şiirleri burada dikkat çekmiştir. Okul bitince Yunanistan, Fransa, Kırım'da

<sup>3</sup> Gülsüm Tarakçı, “İki Roman Örneğinde Millî Roman”, Hece Türk Romanı Özel Sayısı, Yıl: 6, Sayı: 65/ 66/ 67, Mayıs/ Haziran/ Temmuz 2002, s. 491.

çeşitli görevlerde bulunmuş ve İstanbul'a dönmüştür. Hariciyeciliğinin yanında Galatasaray'da ve Darülfünun'da hocalık yapmıştır.<sup>4</sup>

“Müftüoğlu Ahmet Hikmet Bey, 1912 yılının Eylül'ünde tekrar Hâriciye'ye dönerek Budapeşte Başşehbenderliği'ne tayin edilmiştir. Ahmet Hikmet'in bu kardeş ülkedeki temsilciliğinin, Türk-Macar dostluğu, Türk kültürü ve Türklerin Avrupa'da tanıtılmaları bakımından son derece başarılı bir diplomatik resmî vazife olması yanında; sanatkârın Türkçülük, Türk milliyetçiliği yolundaki faaliyet ve eserlerinin meydana gelişinde de faydalı tesirleri olmuştur.”<sup>5</sup>

I. Dünya Savaşı sırasında Macaristan'da bulunan Ahmet Hikmet, burada birçok faaliyette bulunmuştur. Gönül Hanım romanında da sıkça dile getirdiği Türk-Macar kardeşliği ile ilgili çalışmalar yapan yazar, Macaristan'da oldukça dikkat çekmiştir. Macaristan'dan sonra Almanya ve Avusturya'da çeşitli görevlerde bulunmuş ve İstanbul'a dönmüştür. 1916'da Hariciye Müsteşarlığı'na tayin olunmuştur. Bu vazifede iken rahatsızlanmış, Anadolu-Bağdat Demiryolu İdare Meclisi ve Elektrik Şirketi İdare Meclisi âzâlığı görevleriyle İstanbul'a geri gelmiştir. Karaciğer kanseri olan Ahmet Hikmet, 19 Mayıs 1927'de hayata gözlerini yummuştur.

Ahmet Hikmet, dindar, tasavvuf ehli, vatan ve milletini seven bir kişi olarak yetiştirilmiştir. Dedelerinin ve ninesinin Rumların zulmüne uğraması, Rumeli Türklüğünün yaşadıkları, onun millî duygularının oluşmasında önemli etkenlerdir. Onun Türkiye dışındaki Türklerin yaşadıkları topraklarda görevler yapması, Türkiye dışındaki kültürel zenginliğe ilgisini artırmıştır.

Millî Edebiyat döneminde kaleme aldığı hikâyeleriyle Türk dilinin sade örneklerini ortaya koymuş, oluşturduğu millî karakterlerle millî edebiyatın nesir alanındaki öncülerinden olmuştur. Dil, imla, vezin, millî kültür konularında yazılar yazmış, araştırmalar yapmış, kongrelere katılmış ve farklı edebî türlerde eserler kaleme almıştır. Eserleriyle okuyucularına Türk olmanın gururunu duyurmuş, millî iman ve mefkûre aşlamıştır.<sup>6</sup>

#### **Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun “Gönül Hanım” Romanı**

Genel olarak Ömer Seyfeddin'in Yeni Lisan Hareketiyle ortaya çıktığı düşünülen Millî Edebiyat akımı, Balkan savaşından sonra siyasî bir nitelik kazanır. Bu yönde dernekler kurulur, dergiler çıkarılır. İlk kurulan derneklerden olan ve bir dergi de çıkaran Türk Derneği'nden sonra Türk Yurdu Derneği ve Türk Ocağı çeşitli faaliyetlerde bulunur. “Halka Doğru”,

<sup>4</sup> Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Gönül Hanım, (Hz. Fethi Tevetoğlu), Kültür Bakanlığı, 1990, s. VIII-XIV.

<sup>5</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. XIV.

<sup>6</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. XIV-XIX.

“Genç Kalemler” dergileri çıkarılır. Bu dergilerde yazı ve şiirleri yayımlanan Ziya Gökalp, 1908-1923 yılları arasında yeni kurulacak Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal ve siyasî hedeflerinin belirlenmesinde önemli bir temel oluşturan “Türkçülüğün Esasları” isimli eserini hazırlar. Müslümanlığın da dışarıda bırakılmadığı bir Türkçülük anlayışı ortaya koymaya çalışır. Bu eserinde ideal bir Türkçülük anlayışından “Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak” düşüncesine ulaşır.

1911 yılında Selanik’te çıkarılmaya başlanan “Genç Kalemler” dergisi ile Türkçülük hareketi edebiyatta başlamış olur. Millî Edebiyat kavramı ilk defa bu dergide dile getirilir. Dergi “Yeni Lisan” kavramı üzerinde durur. Edebî eserlerin konuşulan dil ile yazılması ve eserlerde millî meselelerin işlenmesi fikri dile getirilir. Bu düşünceler neticesinde Müfide Ferit’in “Aydemir”i, Ahmet Hikmet’in “Gönül Hanım”ı yazılır.<sup>7</sup>

“Sonundaki kayıttan yazılışının 3 Mart 1336 (16 Mart 1920) tarihinde tamamlandığı anlaşılan Gönül Hanım romanı, Tasvîr-i Efkâr gazetesinde 1 Şubat 1336 (14 Şubat 1920) günü 2974. sayıda tefrika edilmeye başlanmış; arada bir, iki, üç ve sekiz gün ara verilerek çıkmış, gazete 21 Mart’tan 6 Nisan’a kadar çıkmadığından roman ancak 13 Nisan 1336 (26 Nisan 1920) günü 3024’üncü sayıda tamamlanabilmiştir. 33 tefrikadan ibaret bulunan Gönül Hanım’da Müftüoğlu Ahmet Hikmet Bey, Türk gençlerine, dedelerinin geldiği Anayurd’u tanıtıyor ve Türklerin orada ne büyük bir devlet ve medeniyet kurduklarını haber veriyor. Büyük Türkçü edib, kendisini kaybeden Türk’e “Kendini bul!” diyor.”<sup>8</sup>

1920 yılında tefrika edilen romanın, 1951 yılında Fethi Tevetoğlu tarafından hazırlanan ve Müftüoğlu’nun hayatı ve hikâyelerinin de bulunduğu bir çalışmada özeti verilmiş, daha sonra roman yine Tevetoğlu tarafından 1971 ve 1972’de kitap halinde yayımlanmıştır.<sup>9</sup>

#### **a-Gönül Hanım Romanının Özeti**

Mehmet Tolun Bey, I. Dünya Savaşı sırasında önce Kafkasya’da, Hazar Denizi’nde, Ural’ın doğusunda İrbit şehrinde bir süre tutuklu kaldıktan sonra Sibirya’da Krasnoyarsk (Kızıl-Yar)’ın altı kilometre kuzeyinde “Grodok”ta bulunan bir karargâha getirilmiş tutsak bir Türk subayıdır. Eylül 1917’de kasabaya alışveriş için gitme nöbetinin kendisine verildiği bir gün gerekli malzemeyi temin ettikten sonra aldığı kitapları incelemek üzere bir lokantaya oturur. Burada Tatar bir tüccar olan Ali Bahadır Kaplanoğlu ve kız

<sup>7</sup> Mehmet Narlı, Roman Ne Anlatır Cumhuriyet Dönemi 1920-2000, Akçağ Yay., Ankara 2007, s. 149-150.

<sup>8</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. XX-XXI.

<sup>9</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. XX.

kardeşi Gönül Hanım ile tanışır. Kitaplar, dil ve coğrafya, Türklerin kökeni, keşfedilmemiş tarihî gerçekler üzerine sohbet ederler. Bu sohbette tarihî gerçekleri keşfetme amacıyla Türklerin Orta Asya'daki topraklarını, Orhun vadisini ziyaret etme kararı alırlar. Tolun Bey'in esir olması sebebiyle onu kurtarma planı yaparlar. Bu gruba Tolun Bey'in esaretten arkadaşı Macar yedek teğmenlerden Kont Bela Zichy de katılır. Bu gezi fikri Gönül Hanım'dan çıktığı için bu hey'ete "Gönül Hanım Sefer Hey'eti" adını verirler. Yolculuk için plan yaparlar ve hazırlıklara başlarlar. 20 Şubat'ta yola çıkarlar. Tolun Bey için bu seyahat çok önemlidir. Çünkü ilk defa bir Osmanlı Türkü atalarının yurduna tarihî, ciddi ve ilmî bir seyahate çıkmaktadır. Tolun Bey, çeşitli zorluklar yaşadıkları yolculuk sırasında gördüklerini günlük şeklinde not alır. Hey'ettekiler yolculuk esnasında ilmî sohbetlerine devam ederler. Macarların kökenleri, Türk dünyasının geçirdiği tarihî süreç, Türk topraklarındaki sefalet hakkında fikir alış-verişinde bulunurlar. Nihayet asıl hedefleri olan Orhun Vadisi'ne gelirler. Burada Kül Tigin ve Bilge Kağan Abideleri'ni bulurlar. Devrin şartlarına uygun malzemelerle yazıtların kopyalarını alırlar. Ayrıca bir heykel başına ulaşırlar ve onu da yanlarına alırlar.

Yolculuk sırasında Kont sürekli Gönül Hanım'ın etrafındadır. Bu durum Tolun Bey'i rahatsız eder. Çünkü o da Gönül Hanım'dan hoşlanmaktadır. Bunu fark eden Kont kendi duygularından vazgeçer. Ali Bahadır ve Kont, özel bir yer olması sebebiyle abidelerin yanında sürpriz bir nişan düzenlerler. Böylece Gönül Hanım ve Tolun Bey, nişanlanırlar. Hedeflerine ulaşan ve atalarının asıl yurdunu ziyaret eden hey'et dönüş yolculuğuna başlar. Tolun Bey ve Kont hâlâ kaçaktırlar bu sebeple Ali Bahadır ve Gönül Hanım'dan ayrılırlar. Heykel başının ve kopyaların büyük çoğunluğunun güvenliğinden endişe ettikleri için Ali Bahadır'a teslim ederler. İran üzerinden Türkiye'ye dönerler. Tolun Bey, Türkiye'de seyahati ile ilgili konferanslar verir. Savaş devam etmektedir. Bir müddet Gönül Hanım'dan haber alamaz. Daha sonra tekrar bağlantı kurarlar. Tolun Bey, onların gönderdiği malzemeleri satarak ticaret yapar. Rusya'da ihtilal olur. Bunun üzerine Türkiye'ye kaçan Ali Bahadır ve ailesi İstanbul'da Tolun Bey tarafından karşılanır. Tekrar bir araya gelirler. Gönül Hanım'la Tolun Bey evlenir. Ticarete devam ederler. Gönül Hanım da kızlar için bir okul açma hayalini gerçekleştirmek amacıyla çalışmalarına başlar.

#### **b- Gönül Hanım Romanının İncelenmesi**

Kısaca özetini verdiğimiz Gönül Hanım romanı, milliyetçilik akımının etkisiyle Türklerin Atayurtlarına olan ilgi ve özlemlerinin anlatıldığı, dikkatlerin bu topraklara ve özellikle de ilk edebî yazıtlarımız olan Orhun Abideleri'ne çekildiği "tezli" bir romandır.

Roman birçok yönden ilk olma özelliği taşımaktadır. O zamana kadar şiirlerde ve makalelerde dile getirilen fikirler bir roman şeklinde kaleme alınmış ve olay, zaman, yer ve şahıs kadrosu oluşturularak bir yapı meydana getirilmiştir. Romanın kahramanları; Tolun Bey, Gönül Hanım, Ali Bahadır Kaplanoğlu ve Kont Bela Zichy'dir.

#### **- Kahramanlar**

Tolun Bey; I. Dünya Savaşı sırasında arkadaşlarıyla birlikte Ruslara esir düşen bir üsteğmendir. Esir kampında kaldığı sıralarda birçok kültürel faaliyete katılmış, diğer esir subaylarla birlikte dergiler ve gazeteler çıkarmışlardır. Rusça ve Almanca bilen, kültürlü bir Türk gencidir. Milletın kurtuluşunun kendi kökenlerini tanımaktan geçtiğini düşünür ve bu uğurda zorlu bir yolculuğu göze alır. Amacı Ata yurduna yaptığı seyahatten edindiği bilgileri aydınlanmanın kaynağı olarak gördüğü Türk insanına anlatmaktır.

Gönül Hanım; Paris Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden mezun Sibiryalı aydın bir Tatar kızıdır. 24 yaşındadır. "Gönül'ün iri uzunca gözlerinin parlak yeşil rengi, kumral uzun saçları, pembe beyaz yüzünde ince yay gibi eğri kaşları; bir kadın için ender olan toparlak alnı, çok sade ve kibar giyinişi, ağır ve vakur ve bilgili bir hanım bulunmasına rağmen, bazen bir çocuk gibi saf, neşeli, cana yakın oluverişi kendisiyle görüşenlerin kalbinde mutlaka bir iz bırakırdı. Kendi anadilinden ve Rusçadan başka gayet güzel Fransızca bilir, Almanca da anlar ve konuşurdu. Okuduğu kitapların güzel ifade tarzını taklid ederek görüşmeye özenirdi. Altı yıl kadar piyano ve resim dersleri aldığını kardeşi söylemişti."<sup>10</sup>

Ali Bahadır Kaplanoğlu; üniversiteyi bitirmiş, dericilikle uğraşan, ilk debbağhaneyi açmış, Sibirya'nın zengin bir ailesine mensup bir Tatar gencidir. Türklerin Atayurduna seyahati çok önemseyen, bu uğurda seyahat heyetine her türlü desteği veren kültürlü, aydın bir kişidir. Gönül Hanım'ın ağabeyidir. Samur kalpaklı, az bıyıklı, sarışın bir gençtir.

Kont Bela Zichy; asil, nazik bir Macar teğmenidir. Tolun Bey'le birlikte esir kampında bulunmaktadır. Türklerle Macarların soy kardeşliğine inanan ve gruptakilerle Türklerin Atayurduna yapılacak heyecanı paylaşan kültürlü bir gençtir. "Bu genç Macar subayı zaten civanmertliği, sergüzeştçiliği ve nezaketiyle kendisini herkese, hatta, Rus muhafız subaylarına da sevdirmişti. Turanî milletlerin büyüklüğüne has olan vakar ve kalp yüksekliği bu zâtın her halinde açıkça görülüyordu..ince, asil ve kibar davranışlarına eklenen cömertliği herkesi kendisine saygılı kılardı."<sup>11</sup>

<sup>10</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 9.

<sup>11</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 8-9.

### **- Romanda Zaman**

Romanda zaman Eylül 1917’de başlamakta ve dört kahramanın bir yıla yakın süren bir seyahat neticesinde İstanbul’a geri dönmeleri, Tolun Bey’le Gönül Hanım’ın burada evlenmeleri ve işlerini yoluna koymaları ile sona ermektedir. Romandaki olayların bir kısmı yazarın ağzından anlatılır. Bir kısmı da Tolun Bey’in günlüklerinden oluşmaktadır. Günlükler 12 Mayıs ile 15 Temmuz arasında yazılmıştır. Bu yolculuk 115 gün sürmüştür. Ayrıca bu sayıya İstanbul’da geçen zamanı da eklemek gerekir.<sup>12</sup>

### **- Romanda Mekân**

Romanda mekân geniştir. Olaylar Sibiry’a Krasnoyarsk (Kızıl-Yar)’ın altı kilometre kuzeyinde “Grodok”ta bulunan bir esir karargâhında başlar. Türk devletlerinin kurulduğu toprakları görmek amacıyla çıkılan durakta ilk yer Moskova Demiryolu İstasyonu’dur. Yazar romanında gidilen yerler hakkında bilgi verir. Yolculuk Baykal Gölü kıyısından devam eder. İrkutsk istasyonu, Kutluk, Bolscherje şehirleri geçilir. Udinsk’te tren yolu biter. Arbunovk, Selenginsk, Kahta geçilir. Ken dağları zorlukla aşılar. Urga şehri seyahatte rastlanılan ilk Moğol şehridir. Bu şehirde büyük bir hayal kırıklığı yaşanır. Urga’dan yolculuğun asıl merkezi olan Orhun vadisine doğru yola çıkılır. Bitik Ula Dağı’nın eteklerinde bir takım yazılara rastlarlar. Nihayet Orhun Vadisi’ne, Karakorum sahrasına gelirler. Buradan Uygurların başkenti olan Karabalğasun şehrine varırlar. “Üç Dil Kitabeleri” denilen yazıtlara ulaşırlar. Kitabelerin kopyalarını aldıktan sonra eski Türklerin idare yeri olan Koşo ya da Koşo Çaydam’a doğru yola çıkarlar. Orhun Nehri’ni geçerler. Yolculuğun asıl hedefi olan Kültigin Abidesi’ne ulaşırlar. Abidelerin suretlerini alırlar. Dönüş yolu başlar. Arhul Han ve Bandiye Kore kasabalarını geçerler. Kobdo kasabasına varırlar. Altay dağlarından aşarak Sibiry sınırında Kaşağaç kasabasına varırlar. Bin bir zorlukla Katun nehri geçidini, Sibiry’nın Angoday, Altaysk, Biys ( Yaş Tura ), Barnaul kasabalarını geçip Obi şehrine gelirler. Tomsk şehrinde heyet ayrılır. Türkiye’ye giriş İran üzerinden yapılacaktır. Bu sebeple önce Taşkent’e varılır, oradan da Semerkant, Buhara, Merv, Meşhed, Tahran, Sene ve Nahcivan’dan Türkiye’ye giriş yaparlar. Erbil, Musul ve Urfa yoluyla İstanbul’a varırlar. Bu gezi sırasında uğradıkları yerlerin çoğunda Türkçe konuşarak anlaşılabilmişlerdir.

Roman bir seyahat romanıdır. Fakat yazarın hayatına bakıldığında bu seyahati yapmadığı anlaşılmaktadır. Yazar, masa başında haritalar, ansiklopediler ve makaleler eşliğinde romanını hazırlamıştır. Eser içerisinde mekânlara ve özel olarak da kitabelere dair verilen malumat, üslup

<sup>12</sup> Ali İhsan Kolcu, Millî Edebiyat Nesir II, Salkımsöğüt Yayınevi, Konya 2007, s. 76.



bakımından da bilimsel metin üslûbudur. Birçok yerde okuyucu roman okuduğunu unuttur. Yazarın bizzat gidip görmediği yerlerle ilgili bu şekilde uzun, ansiklopedik bilgiler vermesi eserin başarısını gölgelemektedir.

### **c- Romanda Türk Birliğini Sağlamak ve Türkleri Yükseltmek İçin Teklifler**

“Romanın tefrika edildiği yıl, bir imparatorluğun yıkıldığı, yeni bir Türk devletinin ölüm kalım mücadelesi verdiği bir döneme rast gelir. Türkçü hareketin ve düşüncenin özellikle II. Meşrutiyet’ten sonra güç kazandığı dikkate alınırsa bu Türkçü yazarın kurtuluşu millî benlikte aradığı görülecektir.”<sup>13</sup>

Roman, Türk dünyasının kökenini keşfederek birliğinin sağlanması ve medeniyet bakımından yüksek yerlere çıkarılması idealiyle kaleme alınmıştır. Bu ideal uğruna bir yolculuğa çıkılmış ve nice zorluklar aşılarak Türklerin Ata yurduna ulaşılmıştır. Ama mesele sadece bu topraklara ulaşmakla bitmez. Bu noktadan sonra da yapılacak çok şey vardır. Yazar bunları romanda birçok vesileyle roman kahramanlarına söyler. Bu fikir ve teklifleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Yapılacak ilk iş, büyük bir millet ve medeniyet olduğumuzun farkına varmaktır. “Bütün Asya’yı, bir kısım Afrika’yı, Fransa sınırlarına kadar Avrupa’yı istilâ eden bizim ırkımız olduğu halde bu asâleti ne çabuk gönlümüzden çıkardık?... Biz benliğimizi tanımazsak, kimse bizi tanımaya tenezzül etmez.”<sup>14</sup>

2. Millî benliğimizi geri kazanmak ve medeniyetimizi yüceltmek için ilk yurdumuza ilmî seyahatler düzenlenmelidir. Bu seyahatlerle buralardaki millî varlığımızı, millî ruhumuzu kendimiz ortaya koymalıyız. “Yazık ki, atalarımızın, millî namusumuzun beşiği olan ilk yurtlarımıza şimdiye değin ne Türklerden, ne Tatarlardan ilmî bir hey’et gidememiştir. Varlığından haberdâr bile olmadığımız târihimize ait yadigârlardan Orhun, Turfan abidelerinden, yazıtlarından, belgelerinden ırkımızın en yaman düşmanları olan Rus seyyâhları sayesinde bilgi alabildik.... Bu manevî hazinelerin esrârını açtılar ve bizlere, atalarımızın bu gâfil torunlarına, millî gururlar kazandırdılar.”<sup>15</sup>

3. İstanbul, bütün Türklerin ve Müslümanların medeniyet merkezi ve manevî başkenti olmalıdır. Bu bütün Türk kavimlerinin idaresi demek değildir. Burada Asya’daki Türk kavimlerinin gençleri eğitilmelidir. “Biz

<sup>13</sup> Muharrem Kaya, “Gönül Hanım, Bozkurtlar, Ağrı Dağı Efsanesi Romanlarında Köken Miti”, Folklor / Edebiyat, c. VII, S. 26, Yıl 2001, s. 105.

<sup>14</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 4.

<sup>15</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 6.

yabancı ülkeler fethetmek değil, yerli üniversiteler açmak istiyoruz. O sûretle ki Berlin’de, Viyana’da, Zürih’te, Hollanda’da ‘Nebelungen’ efsaneleri ne te’sir bırakıyorsa, ‘Ergenekon’, ‘Alparslan’ masalları da Tebriz’de, Baku’da, Kazan’da, Budapeşte’de, Türkistan’da, Sibirya’da o te’siri yapmalıdır.”<sup>16</sup>

4. Türkiye’nin el değmemiş ve unutulmuş bölgeleri de keşfedilmelidir.

5. Türk birliği sağlanmaya çalışılırken İslam birliği de dikkate alınmalıdır. “Türk Birliği, hattâ İslam Birliği demek olan Türk Kültürünün, İslam ilminin birliği demektir. Daha umûmî bir deyişle Türklerin aydınlanması, medeniyet yolunda ilerlemesi demektir.”<sup>17</sup>

6. Aynı kökten gelen Macarlar ve Türkler hiçbir siyasî fikre kapılmadan el ele Asya’yı aydınlatmaya çalışmalıdır. Her iki kavim arasında sanayi ve ticaret ilişkisinin de arttırılması gerekir.

7. Sadece İstanbul’da değil Asya’nın önemli yerlerinde okullar açarak gençleri her konuda özellikle ticaret, hayvancılık ve ziraatta eğitmek ve memleketlerini aydınlatmalarını sağlamak gerekir. “Çin’de Hiyungnuların ahfâdı Moğollardan, İslamlardan zengin ve âlimler olacaktır. Onlardan bir komite teşkil edip hem ticâret ve hem gerçekleri anlatmak için buralara gönderilemez mi? Tatarlardan mürekkep diğer bir cemiyet de buralarda mektepler açarak, maarif ve medeniyet nurları saçamaz mı? İrfan ve ilim ile yalan ve çürük fikirlerin ortadan silineceğine hiç şüphe yoktur. Bir de bunlardan birkaç genç alınarak Kazan’a, Pekin’e, Tokyo’ya, hatta İstanbul’a gönderilemez mi? Bu öğrenciler yurtlarına dönünce gördüklerinden, öğrendiklerinden vatandaşlarını elbette istifade ettirirler.”<sup>18</sup>

8. İlim ve sanat alanında da yükselmek ve ilerlemek gerekir. Bunun için önce savaşların bitmesi ve sulh ve sükûnetin sağlanması gerekir. “Hiç olmazsa bir çeyrek asır sulh ve sükûna ihtiyacımız vardır. Kılıç artık kınına girmelidir. Her ne kadar Türk’ü kalb ve kılıç yükseltti ise de, yine kalb ve kılıç devirdi. Bundan sonra kılıca, topa değil, küsküye dayanmak, sapana abanmak isterim. Kalb yerine dimağımla hareket etmek isterim. Cömertlik yerine millî çıkarımızı dikkate almalıyız.”<sup>19</sup>

9. “Politika ve idâre sahasında ilerlememiz için bir engel olan yabancılara tanınmış ekonomik ve idârî imtiyazların mutlaka kaldırılması lazımdır.”<sup>20</sup>

<sup>16</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 17.

<sup>17</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 17.

<sup>18</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 39.

<sup>19</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 53.

<sup>20</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 53.

10. İslam dini diğer dinler gibi bozulmaya uğramamıştır. Bu sebeple temeli sağlamdır. İslam dini yükselme ve refah için bir vasıta olduğundan, dini, ârızî pürüzlerden temizlemek maksadıyla İslam âlimleri dinin hükümlerini, meselelerini İslâmiyet'in esasları çerçevesinde ıslah etmelidir.

11. Bugün yetersiz kalan Arap harflerini dilimize göre ilmî bir sûrette ıslah etmek ve imlâmızı ona göre düzenlemek gerekir. “Elimizde bulunan Arapça, daha doğrusu Aramca’dan aktarılmış Sâmi harfler ile Ural-Altay kaynaklı bir dil olan Türkçemizi yazı ile ifade etmek kabil olmadığından, görünüşte ayrı fakat gerçekte yine Aramcadan ve Yunancadan değiştirilip çıkarılmış Latin harflerini kabul etmek de fikir yolunda ilerleyişimizin eserlerini bir anda yok etmek demek olduğundan, elimizdeki Arapça harfleri dilimize göre ilmî bir sûrette ıslâh ve imlâmızı ona göre değiştirmek ve düzeltmek şarttır.

Biz bu yeniliği gösterdiğimiz takdirde Araplar, Acemler ve başka Tûrânî kavimlerin de imlâlarını bu sûretle düzenleyeceklerine şüphe yoktur. Doğu işte o zaman kalkınma ve ilerleme yoluna gerçekten girmiş olacaktır.”<sup>21</sup>

12. “Demokrasi, Bolşevizm, Halkçılık gibi çağdaş akımlara kapılarak Türk milletinin esasını teşkil eden feodal ve aristokratik yapıyı imha etmek doğru değildir.”<sup>22</sup> Bir yerin idarecileri o yerin ileri gelenlerinden, eğitilmiş ve asil kişilerinden seçilmelidir. Bu kişiler büyük şehirlerde tahsil, terbiye ve tecrübe görüp kendi kasabalarına döndüklerinde ahaliye örnek olmalıdırlar. Bu çerçevede işe her kişinin bir soyadı almasından başlanmalıdır.

13. Türkler, tarih boyunca başka milletlerin elinde kalmış zanaatları yapmaya teşvik edilmelidir. “O da Türklerin kunduracılık, terzilik, marangozluk, demircilik, kuyumculuk, duvarcılık, dülgerlik gibi küçük sanatlarla rağbet etmelerini teşviktir. Anadolu’da, hatta, İstanbul’da bu sanatlarla uğraşanlar dâimâ Türkten başka unsurlar ve Hıristiyanlardır. Asker, me’mur ve çiftçiden mürekkep vaktiyle hâkim bir millet olan Türkler nasılsa bu küçük meşguliyetlere tenezzül etmemişlerdir. Fakat bugün hayâtî ve elzem olan bu ihtiyaçlarını te’mîn için başka milletlerin ellerinde esir olmuşlardır.”<sup>23</sup>

14. “...Denizciliğin ilerlemesi için Ak ve Karadeniz kıyılarında bulunan büyük şehirlerde Ticaret Kaptan Mektepleri açılmasına da çok ehemmiyet verilmeli ve dikkat edilmelidir.”<sup>24</sup>

<sup>21</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 56-57.

<sup>22</sup> Kolcu, a. g. e., s. 77.

<sup>23</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 58-59.

<sup>24</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 59

15. Kadın sosyal hayatın, eğitimin içinde olmalıdır. Bugün ruh ve bilgi bakımından kadın ile erkek arasında bir fark yoktur. Yazar bu fikirlerini pekiştirmek amacıyla romanının ismini bir kadın ismi koymuştur. Ayrıca romanda seyahat eden hey'etin adı da "Gönül Hanım Sefer Hey'eti"dir. Ali İhsan Kolcu Ahmet Hikmet'i değerlendirirken onun kadına bakışını şu sözleriyle değerlendirir: "Türk edebiyatını yüzyıllarca meşgul eden statik kadın ve güzellik anlayışını yıkan ediplerden biri de Müftüoğlu Ahmet Hikmet'tir. Evinden dışarı çıkamayan, pencere ya da kafes arkasına hapsedilmiş kadın yerine Orta Asya'nın dağlarında, bozkır ve vadilerinde bir ülkünün peşinde onu seyahat ettiren yazar odur. Reşat Nuri'de Çalığışu (Feride) ya da Acımak'taki Zehra karakterine eş ve onlardan daha donanımlı Türk kadın figürünün örneğini o vermiştir."<sup>25</sup>

16. Ural-Altay kavimleri arasındaki bağları tespit edebilmek için çok yönlü soy, dil ve tarih çalışmaları yapılmalıdır. Birlik ancak bu sayede sağlanabilir.

17. Türk, Macar ve Tatar gençleri bu tür seyahatlere devam etmelidir. "Bizden sonra yetişecek Türk, Macar ve Tatar gençleri, Çin'in ve Çin Türkistanı'nın, Afganistan'ın, Belûcistan'ın, Hindistan'ın büyük şehirlerindeki mâbet, manastır ve kütüphanelerinde bulunan ve saklanan Türklere ait eserleri incelemek için buralara daha uygun şartlar içinde seyahat etsinler ve bilhassa Türkler, genç üniversite mezunları Petersburg, Helsingfors (Helsinki), Berlin, Paris, Viyana ve Londra müze ve kütüphanelerindeki eserleri tedkik etsinler. Çalışsınlar... Bizim bu kısa seyahatimizi öğrenecek ciddî gençlerde birazcık olsun ilim ve fen yolunda bir macerâ hevesi, merakı uyandırmaya muvaffak olursak vazifemizi başarı ile yerine getirmiş sayılırız."<sup>26</sup>

Romanda kahramanlar aracılığıyla verilen yukarıdaki mesajların "Hem Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları ile hem de ondan mülhem ileride gerçekleştirilen devrimlerle de yakından ilgisi vardır. Yine bu program hem siyasal hem sosyal hem de kültürel karakterlidir. 1920'de yazılan bu romanın yeni kurulacak devletin üzerine oturacağı esaslardan birkaçını fısıldaması doğaldır."<sup>27</sup>

#### **d- Romanda Orhun Abideleri**

Romanda Gönül Hanım Sefer Hey'eti'nin temel seyahat hedefi Türklerin Atayurdu olan Orhun vadisinde bulunan Göktürk Kitabeleri'ni ziyaretidir. Bu seyahat esnasında kahramanlar Türk dünyasının önemli birçok

<sup>25</sup> Ali İhsan Kolcu, a. g. e., s. 64.

<sup>26</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 119.

<sup>27</sup> Kolcu, a. g. e., s. 77.

merkezini ziyaret etmişlerdir. Türklerin eski muhteşem devlet yapılarından, yaşayışlarından izler aramışlar, zaman zaman hayal kırıklıklarına uğramışlardır. Büyük bir medeniyet kurmuş olan Türklerin, bugünkü torunlarının çeşitli sebeplerle köklerinden, asıl yapılarından uzaklaşmaları onları düşündürmüş ve çözüm yolları üzerinde fikir yürütmelerine sebep olmuştur. Asıl hedefleri olan abidelere geldiklerinde ise duygu yoğunlukları en üst düzeye çıkmış ve gelecek adına ümitleri tekrar dirilmiştir.

“Gönül Hanım romanı Orhun Yazıtları’nın yabancı müsteşrikler tarafından keşfedilip okunmasından sonra Türklük dünyasında duyulan büyük heyecan ve coşkunun ifadesi olarak kaleme alınmış bir eserdir.”<sup>28</sup> Yazar romanda Kül Tigin ve Bilge Kağan Abideleri hakkında bilgi verir. Kül Tigin Abidesi’nin Çince yazılmış kısmını görünce hayal kırıklığına uğrarlar. Çünkü Türkçe kısım görünmemektedir. Bu kısım kapatılmıştır. Yaşadıkları hayal kırıklığı esnasında söyledikleri aslında hem abidelerin durumuna hem de o günkü Türk topraklarının haline bir isyandır. “Bu engelin önünde ne yapacaktık? Beslediğimiz mübarek emeller, üç aya yakın bir zaman zarfında çektiğimiz emeller, üç aya yakın bir zaman zarfında çektiğimiz emekler şimdi havaya mı gidecek? Bu levhayı, tarihimizin önsözünü, atalarımızın iftihar kasidesinin şah beytini okumadan mı döneceğiz? Ecdâdımızın fütûhatnâmesine, battal etmek kasdı ile bu çizgiyi kim çekti? Türk milletinin şeref türbesi kapısına bu duvardan perdeyi hangi kindar düşman örttü? Ruslar mı? Çinliler mi?..

Yâ Rab! Türk’e, o senin birliğin, ululuğun uğruna kanını yüzyıllardan beri döke döke eriyen bu sadık, fedâkar, talihsiz millete, nineleri gözyaşlarıyla, evlatları kendi kanlarıyla abdest alarakten meydandaki mescidlerinde, yüce huzûrunda secdeye varan senin öz kullarına neden cihânı düşman ettin? Neden onları âlem nazarında hor ve hakîr kıldın? Dünkü mutluluk ve ezici kuvvetlerinin hemen peşi sıra bugünkü sefâlet ve perişanlıklara sebep nedir?”<sup>29</sup>

Türklerin o devirde yaşadıkları zorlukları dile getirdiği bu ifadelerden sonra duvarı yıkmaya karar verirler ve yıkarlar. Abidelerin yakınlarındaki kaplumbağa heykellerinin mükemmelliği karşısında Türk medeniyetinin sanat alanında da on iki asır öncesinde bugünden ileri olduğunu düşünürler. Türklerin eski ma’mur başkenti olan Koşu Çaydam’ın bu bölgede olmasını buradaki medeniyet kalıntılarıyla anlamak mümkündür. Orada bulunan heykeller hakkında yorum yapan yazar, heykellerin durumuyla bugünü karşılaştırır: “Heykellerin bugünkü vaziyetine göre bunların yüzleri ve bakışları âbideye dönükmüş. Belki bunlar mukaddes tarih sahifesinin

<sup>28</sup> Kolcu, a. g. e., s. 76.

<sup>29</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 80.

bekçileri idiler. Bunlar on iki asır, milletimizin alinyazısına göz diktiler. Belki kadirbilmezlikten, terkedilmiş olmaktan, anlamamazlıktan gelmelerden bıktılar. Zamanın tahriplerine boyun eğdiler. Kahrolmuş, bezmiş bir halde ebedî sûrette yıkıldılar, gittiler ve bittiler.”<sup>30</sup>

Kısa bir süre içinde abideyi temizleyip okurlar. Yazar abideden bir kısmı bugünkü Türkçe ile Ali Bahadır’ın ağzından verir. Duygu yoğunluğu yaşarlar.

Tolun Bey abideler karşısında hislerini şu şekilde ifade eder: “Hepimizin kalbi göğsümüzden fırlayacak kadar çarpıyordu. Sanki doğan güneş altın pullarını, nurdan sırmalarını başımıza serpmek için birkaç dakika ilerlemesini durdurmuştur. Çölün sonsuz mesafelerindeki kumların üstünde akşamdan kalan yağmur daneleri parlıyor, gökteki ıslak bulutlar parlıyor, nemli gözlerimiz parlıyor... nur ve parlaklık içinde bir donanma, bir millî tören kutlarcasına kitabenin metnini bitirdiğim zaman, bu boşluk içinde son cümlemin de parlaya parlaya, dalgalana dalgalana, ezelden ebede doğru süzülüp uçtuğunu duyar ve görür gibi oldum. Eminim ki ben ve arkadaşlarım tamamen dünyadan geçmiş, bulutlara ve ışıklara, göklere karışmıştık. Bu yazılar, güneşin yaldızlarıyla, göğün mavi kubbesine kazılmış olaydı, gözlerimiz yine bu kadar kamaşacak, kalbimiz bu derece yükselecekti.

Uzakta, ecdâdımızın dileğini, geçmişini taşıyan başları kopmuş, yerde sürünen heykeller bize doğru koşarak taştan kollarıyla boynumuza sarılıp, bizi öpecekler sandım. O kadar heyecanlı idim. İlk Türk hükümdarlarının pulat ruhlarını gizleyen bu çakıllı geniş çöllerde, kurşûnî kırık mermerlerde, sonsuz meydana bir ses, sabahın sıkıntılı sessizliği içinde: “Kendine gel Türk! Kendine gel Türk!...” diye inliyor ve bu bıkma, usanma iniltisini hepimiz işitiyorduk.”<sup>31</sup>

Kontun duyguları ise şu şekildedir: “Şimdi ulvî mânâlarıyla, Karakorumsahrâlarının göklerini binikiyüz yıl sonra tekrar çınlattığımız şu anda, bu âbidedeecdâdımız bize azim ve fedâkarlık tavsiye ediyor. Bugün benim İncil’im Kül Tigin Kitâbesi’dir. Bu dakika onunla nurlanmış bulunuyorum. Şu yazılar öyle ilâhî bir kitabın satırlarıdır ki, sanki gökten bugün bana inmiştir.”<sup>32</sup> Tolun Bey’in ve Kont’un bu duygularından Türklerin yazılı belgelerine kutsallık atfettikleri görülmektedir. Bunun sebebi ülkenin o gün içinde bulunduğu durumdan selamete çıkabilmesi için millî özelliklere ve kendi kökenlerine dönmenin bir çare olarak düşünülmesidir.

<sup>30</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 84

<sup>31</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 89-90.

<sup>32</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 91.

Kont'un abidelerin önünde Tolun Bey ve Gönül Hanım'ın sürpriz bir şekilde nişanlarını ilan etmesi bu duygusallığı artırmıştır. Bir Anadolu Türkü ile Orta Asya'dan bir Tatar kızının evliliğe Türklerin medeniyet, kültür, tarih ve dil kitabesi olan Kül Tigin anıtı önünde adım atması yazarın zihnindeki ideali gerçekleştirme adına bir işarettir. Gönül Hanım, ne kadar kökenlerinin bir olduğuna inanmış olsa da Hristiyan olan Kont'un evlilik teklifini reddetmiştir. Bu durum Macarların da bir Ural-Altay kavmi olmasına rağmen büyük Türk birliği içinde dinin çok önemli bir rolü olduğunu bize göstermektedir. Yazar Türk ve Müslüman iki genci bir araya getirmiştir. Türk birliği de bu şekilde kurulmalıdır mesajını kahramanlar aracılığıyla vermektedir.

Nişan merasiminden sonra kitabe kopya ve istinsah edilmiştir. Ama gönülleri mahzundur. Çünkü gönüllerinden geçen bu abidenin İstanbul'da Müze-i Hümayûn'a nakledilmesidir. Yazara göre onun yeri Yunan tanrılarının ortasıdır: "İsterim ki Kül Tigin Abidesi'ni yerinden sökeyim. İstanbul'a, Müze-i Hümayûn'a nakledeyim. Oradaki eski Yunan'ın beni kıskandıran tanrıçaları ve mitolojik tasvirleri ortasına dikeyim de, Büyük İskender'in lahdine, kitabenin ululuklar dolu hitâbesi, bir kahramanlık şiiri telkin etsin."<sup>33</sup>

Daha sonra bunun gerçekleşebilmesinin ancak kuvvetli ve büyük bir devlet yoluyla olabileceğini düşünürler. Abideleri alamasalar bile bir Moğoldan bir heykel başı alırlar. Hedeflerine kısmen ulaşmışlardır. Böylece dönüş yolu başlar.

#### e- Romanda Altaylar

Roman Türklerin Atayurdunda geçer. Tolun Bey ve onun gibi esir olan Türk askerleri esir kampında siyasetten ve fenden bahseden "Altay" isimli bir gazete çıkarırlar. Çıkarılan gazetelerden birisinin isminin "Altay" olması önemlidir. Çünkü Altaylar, Türklerin tarih sahnesine çıktıkları toprakların adıdır.

Ayrıca yazar, sık sık Orta Asya'daki Türklerle ilgili olarak Turanî milletler veya Ural-Altay kavimleri ifadelerini kullanır. Türkler köken itibarıyla Ural-Altay kaynaklıdır. Bu sebeple yazar buna sık sık vurgu yapmaktadır. Macarlar da tıpkı Türkler gibi Ural-Altay kavimlerindenidir. Yazar için Ural-Altay kavimlerinin manevî başkenti, medeniyet merkezi İstanbul olmalıdır. Bütün İslav milletlerinin kıblesinin Petersburg, İngilizce konuşanların mihrâbının Londra olduğu gibi... Yazar bir adım daha ileri gider ve hatta bütün insanlığın Ural-Altay ırkından geldiği rivayetini dile getirir.

<sup>33</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 102-103.

Türk destanları arasında önemli bir yere sahip olan Ergenekon destanının da Altay civarında gerçekleştiğine dair rivayetlerden bahseder.

Gönül Hanım Sefer Hey'eti, yolculuklarında giderken ve dönerken Altay dağlarını aşarlar. Birçok şehir ve kasabadan geçerler. Altun Dağları'nda (Altay) çıkarılan platin ve altın madenlerinin idare merkezi olan Tomsk şehrini gezerler. Yazar bu şehir hakkında bilgi verir: "Adını içinden akan Tom ırmağından alan Sibiry'a'nın bu meşhur kasabasının kırkbin kadar nüfusu vardır. Sokaklarda muhtelif milletlere mensup adamların, Çinli, Moğol, Kalmuk, Rus, Tatarların millî elbiseleriyle gezinmeleri, hey'ete henüz kendilerini Urga'daveyâhutKarakorum'da zannettirmişti."<sup>34</sup>

Romanda Tomsk'tan başka Altay'a yakın birçok yer adı zikredilir. Krasnoyarsk, Irkutsk, Udinsk, Selenginsk, Kahta, Ken Dağları, Urga, Tarabagaday dağları, Altay dağları, Kobdo, Obi gibi...

Görüldüğü gibi romanın büyük kısmı Altaylar ve civarında geçmektedir.

#### **f- Dil Üzerine Görüşler**

Bir milletin dili, millî birliğin sağlanmasında temel unsurdur. Milletlerin tarihleri incelendiğinde görülecektir ki dilini unutan topluluklar kendi kültüründen, kendi medeniyetinden uzaklaşmıştır. Yazar bu hususu Gönül Hanım'a Macar tarihinden yola çıkarak vurgulamıştır. "Din ve siyaset arasında siz de kendi dilinizi, Macarcayı, kendi milliyetinizi, Macarlığınızı unuttunuz. Katolik veya Protestan birer Alman oldunuz. Bugün Milâdî onbeşinci yüzyıldan evvelki zamanlara âid bir atasözüne, bir millî şarkıya sâhip değilsiniz."<sup>35</sup>

Yazar dil konusunda mesafelerin önemli olmadığını belirtmektedir. Eski metinleri anlamak bu sebeple o kadar zor değildir. Biraz uğraşmakla eski metinler anlaşılabilir. Eski Türkçe ile o gün konuşulan Osmanlı Türkçesi arasında çok büyük bir uzaklık yoktur. "Azizim, bu noktada mesafenin hiç ehemmiyeti yoktur. Sizi de te'min ederim ki, ben Başkurtça okuduğum yazıların onda sekizini anladım. Şarkiyatçıların belirttiklerine göre Kuzey Kutbu'na yakın Lena Nehri kenarında, ibtidâî bir halde yaşayan Yakutlar'ın diliyle bizim dilimiz arasında fark hemen yok gibidir. Zaman aşımı ve mesafe uzaklığının te'siri ise normaldir ve fenin kabul ettiği bir husustur. İnkâr edilemez, dilleri zaman, bir kaideye uygun olarak törpüler ve yontar. Meselâ kışlak, yaylak, otağ kelimeleri zamanla kışla, yayla ve oda olur."<sup>36</sup>

<sup>34</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 109.

<sup>35</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 46.

<sup>36</sup> Müftüoğlu, a. g. e., s. 81.



Tolun Bey ve Kont, seyahatin dönüş yolunda İran üzerinden Türkiye'ye gelirler. Bu yolculuk sırasında Orta Asya'dan itibaren Türkiye'ye gelene kadar geçtikleri yerlerde Türkçe konuşurlar. Bu durum aslında düşünülen büyük Türk birliğinin sınırları hakkında da bilgi vermektedir. Dil birliğinin sağlandığı topraklar medeniyet birliğinin ve Turan idealinin de sınırlarını belirler.

### **Sonuç**

Millî edebiyat döneminde büyük Türk idealini, Turan fikrini edebî eserlerde görmek mümkündür. Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul gibi şairler, şiirlerinde yeni kurulacak cumhuriyetin de temelini oluşturacak bir anlayışla Türk birliğini savunmuş ve bu ideali sık sık şiirlerinde dile getirmişlerdir. Devrin önemli bir edebiyatçısı olan Ahmet Hikmet Müftüoğlu da bu ideali Orta Asya'dan bahseden ilk roman olma özelliği taşıyan romanı Gönül Hanım'da dile getirmiştir. Türk birliğini sağlamak ve Turan idealini gerçekleştirmek için çıkılan seyahatin bir aşk hikâyesi ile birlikte anlatıldığı romanda yazar bir takım fikirler sunar. Öncelikle Türklerin büyük medeniyetler kurdukları topraklara ilmî seyahatler düzenlenmelidir. Buradan elde edilecek tecrübeler ilerleme adına kullanılmalıdır. Alfabe ve dil birliği sağlanmalıdır. Türklerin ilk yazılı belgelerinden olan Orhun Kitabeleri tanıtılmalıdır. Bu fikirlerin temel unsuru Türk dünyasının eğitimidir. Medeniyetin merkezi kabul edilen İstanbul'da açılacak okullarda Türk gençleri eğitilmelidir. Bu fikirler gerçekleştirildiğinde büyük Türk birliği ve Turan ideali gerçekleşecektir.

### **KAYNAKÇA**

- Kaya, Muharrem, "Gönül Hanım, Bozkurtlar, Ağrı Dağı Efsanesi Romanlarında Köken Miti", Folklor / Edebiyat, c. VII, S. 26, Yıl 2001, s. 105-110.
- Kolcu, Ali İhsan, Millî Edebiyat Nesir II, Salkımsöğüt Yayınevi, Konya 2007.
- Müftüoğlu, Ahmet Hikmet, Gönül Hanım, (Hz. Fethi Tevetoğlu), Kültür Bakanlığı, 1990.
- Narlı, Mehmet, Roman Ne Anlatır Cumhuriyet Dönemi 1920-2000, Akçağ Yay., Ankara 2007.
- Tarakçı, Gülsüm, "İki Roman Örneğinde Millî Roman", Hece Türk Romanı Özel Sayısı, Yıl: 6, Sayı: 65/66/67, Mayıs/Haziran/Temmuz 2002, s. 481-492.